

ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ТА ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ІДЕАЛУ СУЧАСНОГО СТАРШОКЛАСНИКА

Дипломна робота з соціальної педагогіки
(освітньо-кваліфікаційний рівень
«Магістр»)

студентки 6 курсу 62 групи
галузі знань:

0101 Педагогічна освіта

напряму підготовки:

8.01010601 Соціальна педагогіка

Сірик Аліни Павлівни

Керівник:

Доктор педагогічних наук,
Професор **Н.А. Сейко**

Рецензент: кандидат соціологічних наук,
доцент, завідувач кафедри соціальної
роботи Житомирського економіко-
гуманітарного інституту Університету
«Україна» Г.В. Бурова

м. Житомир – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ІДЕАЛУ СУЧАСНОГО СТАРШОКЛАСНИКА.....	7
1.1. Сутність та соціальні характеристики поняття «громадянський ідеал».....	7
1.2. Особливості формування громадянського ідеалу сучасного старшокласника.....	14
1.3. Зміст та специфіка соціально-педагогічної діяльності соціального педагога ЗНЗ.....	20
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. Емпіричний аналіз формування громадянського ідеалу старшокласника.....	35
2.1. Методика проведення емпіричного дослідження.....	35
2.2. Результати дослідження формування громадянського ідеалу сучасного старшокласника.....	39
Висновки до розділу 2.....	51
РОЗДІЛ 3. ТЕХНОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА ЗНЗ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО ІДЕАЛУ СТАРШОКЛАСНИКА.....	53
3.1. Розробка технології діяльності соціального педагога ЗНЗ щодо формування громадянського ідеалу старшокласника.....	53
3.2. Рекомендації соціальному педагогу ЗНЗ щодо формування громадянського ідеалу сучасного старшокласника.....	58
3.3. Висновки до розділу 3.....	72
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Соціально-політичні та економічні трансформаційні процеси, що відбуваються в українському суспільстві, по-новому висвітлюють проблеми громадянської соціалізації старшокласників, формування ідеалів, пошуку себе.

У період побудови нового європейського суспільства індивід змушений адаптуватися до змін, які відбулися і відбуваються в нашій державі, шукати своє місце в різних сферах життєдіяльності, що допомогло б йому відтворити упорядкованість та цілісність зруйнованого світу, вийти з економічної та соціальної кризи, знайти відповідь на запитання “Хто я?”. Тому нині, в період російської агресії, на перший план вийшла ідентифікація з такими спільнотами, як етнос і нація, пошук тлумачень понять «патріотизм», «громадянин», «патріот». Більшість людей, особливо молодь, втратила звичні життєві орієнтації, віру в духовні цінності, значно послабилися родинні, сімейні та інші зв'язки, це знижує можливості соціального контролю.

Тому першочерговим завданням є відновлення та розвиток системи соціальних цінностей, виховання громадянського ідеалу в кожній дитині, вирішення проблеми виховання національно свідомих громадян, справжніх патріотів, відданих Вітчизні, готових до плідної праці в ім'я рідного народу.

Отже, актуальність дослідження продиктована протиріччями між:

- Практичними потребами соціальних педагогів та батьків у теоретичному осмисленні феномена формування громадянського ідеалу в старшокласників, ціннісних орієнтацій юнаків і недостатністю методичного забезпечення процесу запровадження науково обґрунтованих концепцій цих явищ у шкільну практику;

- Вимогами суспільства до особистості старшокласників, зокрема, бути патріотично налаштованими, справжніми громадянами своєї держави у постійно мінливих умовах соціального та політичного життя сучасного соціуму, і недостатньою розробленістю у вітчизняній педагогіці проблеми

форм та методів формування громадянськості та громадянських ідеалів.

Дані протиріччя актуалізують проблему формування громадянського ідеалу сучасного старшокласника.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дає змогу зробити низку висновків.

1. Проведений теоретичний аналіз базових категорій показав, що громадянське виховання – це процес формування громадянськості як інтегрованої якості особистості, що дає людині можливість відчувати себе морально, соціально, політично, юридично дієздатною та захищеною. Воно покликане виховувати особистість чутливою до свого оточення, залучати її до суспільного життя, в якому права людини є визначальними. Формування громадянського ідеалу тісно пов'язаний з цінностями особистості. У сучасному розумінні цінності – це ідеї, норми, процеси, відносини матеріального і духовного порядку, які мають задовольняти певні потреби людей. Ідеали формуються в процесі життя і діяльності людини, в процесі її навчання і виховання. Вже в молодшому шкільному і потім у старшому шкільному віці у дітей складаються уявлення про те, що краще і що гірше, що слід і можна робити і чого не слід робити, про те, яким треба бути. Разом з цим у дитини складається певне оцінкове ставлення до тих, хто її оточує. Вона виділяє серед близьких тих людей, які мають для неї особливий авторитет, поведінку яких вона наслідує. Найчастіше це — мати, батько, старший брат або сестра, хтось з інших близьких людей. Для позитивного формування громадянського ідеалу сучасного старшокласника соціальному педагогу необхідно співпрацювати з батьками та іншими вчителями.

Для визначення громадянських цінностей старшокласників, того громадянського ідеалу, яким вони його бачать і усвідомлюють була розроблена методика «Дослідження громадянських самоідентифікацій учнів старших класів». Виявлено, що серед значущих громадянських якостей, які, на думку старшокласників Попільнянської школи, притаманні справжньому громадянину України, є: громадянська активність, приналежність до політичної партії, лідерські якості, праця як цінність, відповідальність. Найменш значимими є участь в шкільному самоврядуванні, чесність, співчуття до бідних та нужденних.

На думку старшокласників ЗОШ №30 найбільш важливими якостями є: сміливість у відстоюванні власної думки, громадянська активність, патріотизм, відповідальність, праця як цінність. Найменш важливими вважають участь в шкільному самоврядуванні, чесність, співчуття до бідних та нужденних.

Проте інші показники свідчать, що існує значний розрив між знанням цінностей та реальною поведінкою старшокласників. Такі цінності декларуються підлітками, високо оцінюються ними, але вони далеко не завжди виступають справжніми регуляторами реальної поведінки.

Також досліджувалась усвідомленість батьків про громадянську активність. В дослідженні брали участь батьки старшокласників з Попільнянської школи (25 осіб) та батьки зі ЗОШ №30 (25 осіб). Дослідження показало, що більша частина батьків (47%) визначають громадянську активність як зайнятість політичними справами. Громадянський ідеал в їх розумінні – людина, яка бере участь в громадських справах, є членом громадських організацій. Також опитаних був виявлений високий показник усвідомленості чим займається дитина поза навчанням (88%), але реальний показник зацікавленості батьків позашкільними справами нижчий (61%).

Ми зробили висновок, що важлива роль у формуванні громадянськості має належати сімейному вихованню. Саме в сім'ї формуються базові цінності світогляду молодого громадянина демократичної держави. І потрібно проводити просвітницьку роботу саме з батьками і родичами старшокласників, так як вони самі не мають чіткого уявлення про громадянські цінності та норми.

Сім'я і школа, а також особистісні якості вихователя є дієвим фактором адекватного сприйняття учнями навколишнього світу, формування здорових стереотипів та ідеалів.

2. Розроблена технологія роботи соціального педагога щодо формування громадянського ідеалу містить 7 етапів. Перший етап –

дослідження рівня сформованості ціннісних орієнтацій та цілей у дітей старшого шкільного віку та формування і дослідження банку даних ціннісних орієнтацій у дітей старшого шкільного віку, дослідження громадянських самоідентифікацій старшокласників, визначення рівня усвідомленості батьків позакласним життям дітей, їх громадянську активність та громадянські ідеали. Другий етап – аналіз отриманої в ході діагностики інформації, оформлення її результатів. Третій етап – прийняття рішення. Четвертий етап – консультування всіх учасників соціально-педагогічної діяльності. П'ятий етап – виконання рекомендацій кожним учасником соціально-педагогічної діяльності. Шостий етап – аналіз виконання психолого-педагогічних рекомендацій у ході соціально-педагогічної діяльності; визначення причини успіхів та невдач. Сьомий етап – проектування подальшого розвитку дитини на основі відкоректованих під час аналізу форм, методів, засобів соціально-педагогічної діяльності.

Розроблені рекомендації соціальному педагогу ЗНЗ щодо формування громадянського ідеалу сучасного старшокласника мають ряд особливостей:

- Вони розраховані на дітей старшого шкільного віку;
- Використовуються незалежно від соціального статусу та статевої приналежності;
- Використовуються незалежно від місцевості (місто чи село).

Вони об'єднані за кількома критеріями: формування і розвиток громадянських якостей в учня, формування позитивних особистих цінностей учня, пам'ятка батькам щодо виховання громадянськості в учнів та загальні рекомендації, що має полегшити роботу соціального педагога.